

Nr 208

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten jämte motioner.

(3:e avd.)

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 188 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 30 oktober 1970 föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten.

I propositionen föreslås en ny organisation för lantmäteriverksamheten. Organisationsöversynen föranleds bl. a. av tillkomsten av en ny fastighetsbildningslag (FBL).

För förrättningsverksamheten föreslås att det liksom f. n. skall finnas dels en basorganisation byggd på en distriktsindelning av hela landet med en förrättningsenhet för varje distrikt, dels specialenheter för vissa särskilda förrättnings typer, bl. a. jord- och skogsbruksförrättningar. För att tillgodose intresset av en god samverkan med bl. a. myndigheter verksamma inom plan- och byggnadsväsendet föreslås att specialenheter skall inrättas också för bebyggelseutveckling. För sådan enhet skall kommun som så önskar kunna vara huvudman. Varje förrättningsenhet skall ha tillräckligt förrättningsunderlag för att en förrättningslantmätare skall kunna sysselsättas praktiskt taget uteslutande med fastighetsbildningsverksamhet.

I propositionen förutsätts att upprättande av stornät och primärkartor samt annan sådan mättningsverksamhet liksom f. n. skall utföras av både kommunala och statliga organ med skyldighet dock för statliga lantmäteriorgan att mot ersättning lämna kommun service i dessa hänseenden.

Fastighetsregistreringen skall enligt förslaget på sikt i princip ske länsvis med länsstyrelsen som register- och arkivmyndighet. Också vissa andra uppgifter som överlantmätaren har nu föreslås överförda på länsstyrelsen. För att tillgodose intresset av överlantmätarens medverkan i dessa frågor liksom i andra frågor som hör samman med den nya länsstyrelsens översiktliga planeringsuppgifter föreslås att överlantmätaren och länslantmäterikontoret inordnas i länsstyrelsen. Det förutsätts emellertid att överlantmätaren därvid skall ensam besluta i frågor som rör bl. a. ledningen av den lokala förrättningsorganisationen.

Lantmäteristyrelsen föreslås få en lekmanastyrelse.

Den nya organisationen förutsätts i huvudsak träda i kraft samtidigt med FBL, dvs. den 1 januari 1972.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna *I: 1333* av herr Nils Nilsson m. fl. och *II: 1550* av herr Mellqvist m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionerna anförts om behovet av fortbildning för ingenjörspersonal vid lantmäteriet och att härvid utredes om den skogligen fortbildningen kunde förläggas till skogshögskolans utbildningsverksamhet i Garpenberg,

2. de likalydande motionerna *I: 1366* av herr Nils Nilsson och *II: 1589* av herr Larsson i Luttra m. fl. vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna

a. att fastighetsregistret bör föras länsvis och att överlantmätaren skall vara registreringsmyndighet,

b. vad som i motionerna anförts beträffande länslantmäteriets inordnande i länsstyrelsen och överlantmätarens ställning,

c. vad som i motionen anförts beträffande reformering av lantmäteriverksamhetens taxekostnader och delegering av arbetsuppgifter samt fortbildning,

3. de tre likalydande motionerna *I: 1367* av herr Bertil Petersson m. fl. och *II: 1591* av herr Nilsson i Kalmar m. fl. samt *II: 1590* av herr Larsson i Umeå m. fl. vari hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr 188/1970 ville uttala sig för den principen att kommuner som så önskar skall ha rätt att enligt de riktlinjer som i motionerna angivits handha fastighetsbildningen genom egen organisation,

4. de likalydande motionerna *I: 1368* av herr Schött m. fl. och *II: 1588* av herr Krönmark vari hemställts att riksdagen i anledning av proposition nr 188 måtte uttala, att kommun som så önskar skall ha rätt att bibehålla eller nyinrätta egen fastighetsbildningsorganisation om ej särskilda skäl talar däremot samt att sådan organisation skall ges en ställning i princip motsvarande de nuvarande stadsingenjörskontorens,

5. de likalydande motionerna *I: 1369* av herr Skårman m. fl. och *II: 1584* av herr Eriksson i Arvika m. fl. vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 188 måtte besluta att det allmänna skall svara för 20 % av kostnaderna för den förrättningsverksamhet som leder till nybildning av fastigheter och för 40 % av kostnaderna för övrig förrättningsverksamhet,

6. de likalydande motionerna I: 1370 av herrar Sundgren och Hedlund och II: 1587 av herr Jadestig m. fl. vari hemställda att riksdagen vid behandlingen av proposition 1970: 188 beslutar att länsstyrelsen skall vara fastighetsregisterförare inom sådana registerområden i länet där icke Kungl. Maj:t på framställning från enskild kommun beslutar om särskilt förordnad fastighetsregisterförare,

7. motionen II: 1585 av herrar Henningsson och Svenning vari hemställda att riksdagen beslutar att de kommuner som innehar egna organisationer för fastighetsbildning och fastighetsregistrering skall tillåtas fortsätta härmed i den omfattning kommunen önskar,

8. motionen II: 1586 av herr Hugosson vari hemställda att riksdagen vid behandling av propositionen 1970: 188 måtte besluta

a. att ikraftträdandet av propositionens förslag uppskjutes till den 1 januari 1975, då erfarenhet vunnits av hur de nya lagarna, fastighetsbildningslagen och jordabalken, skall tillämpas i stadsbildningen och på landsbygd samt fastighetsdatabanken hunnit upprättas,

b. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1971 års riksdag beträffande kompetensgränser och kompetenskrav för fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsmyndighet, samt

9. motionen II: 1592 av herrar Tobé och Grebäck vari hemställda att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 188 måtte beakta de synpunkter som motionen innehåller.

Utskottets yttrande

Utgångspunkter

De i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för omorganisation av lantmäteriverksamheten utgår från vissa av departementschefen angivna grundläggande krav på verksamhetens huvudgrenar.

På *fastighetsbildningsmyndigheten* och på organisationen i övrigt ställs krav på att behovet av samverkan med andra myndigheter tillgodoses, att förrättningslantmätaren har en förhållandevis hög kompetens, att fastighetsbildningsmyndigheten har en opartisk ställning och att förutsättningar finns för enhetlig lagtillämpning. Departementschefen har särskilt pekat på det grundläggande målet att nå största möjliga effektivitet och gynnsammast möjliga betingelser för samverkan mellan lantmäteriorganen och andra samhällsorgan med näraliggande uppgifter — synpunkter som förts fram också i motionen II: 1592 och som utskottet har anledning utgå från att de beaktas även i kommande detaljreglering.

Enligt även utskottets mening leder de uppställda kraven och målen för fastighetsbildningsmyndigheternas del fram till att dessa myndigheter bör

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 6 saml. Nr 208*

ha ett verksamhetsunderlag som ger åtminstone en förrättningslantmätare tillräckliga, kvalificerade uppgifter. Utskottet har förutsatt att — som berörs i motionerna I: 1366 och II: 1589 — delegationsfrågorna övervägs på ett tidigt stadium i det fortsatta arbetet.

I fråga om *fastighetsregistreringen* har departementschefen — mot bakgrund närmast av 1968 års beslut om nytt fastighetsregister och kravet på specialisering — uttalat att fastighetsregistreringen i princip bör anförtros en länsmyndighet, en mening som även förs fram i motionerna I: 1366 och II: 1589. I motionen II: 1585 framhålls att det nämnda uttalandet bort preciseras medan motionerna I: 1370 och II: 1587 syns utgå från att uttalandet inte skulle ge tillräckligt utrymme för kommunalt anknutna registreringsmyndigheter.

Utskottet tar nedan i samband med de konkreta organisationsförslagen upp frågan om registreringen. I detta sammanhang och i fråga om en principiell utgångspunkt vill utskottet ansluta sig till vad departementschefen anfört. Det är enligt utskottets mening uppenbart att redan nuvarande förhållanden och än mer den fortsatta utvecklingen av en integrerad registrering kräver relativt stort underlag. Det bör också strykas under att fastighetsregistermyndighetens möjlighet enligt FBL att i vissa fall söka rättelse i fastighetsbildningsförrättning hos fastighetsdomstolen hindrar att ansvaret för registreringen läggs hos t. ex. en fastighetsbildningsmyndighet. Vad i statsrådsprotokollet uttalats ger enligt utskottets mening erforderligt utrymme för en prövning av organisationsfrågan där även motionärernas synpunkter kan beaktas inom ramen för de rationella och formella kraven.

Vad slutligen angår *mättningsverksamhet* har departementschefen anfört att frågan om vilket organ som skall handha denna och hur den bör organiseras lämpligen bör lösas från fall till fall med hänsyn till lokala förhållanden och förutsättningar.

Utskottet delar den anförda uppfattningen vilken — som även nedan berörs — ger tillfälle att ta all möjlig hänsyn till kommunala synpunkter.

Organisationsförslaget

Kungl. Maj:ts förslag innebär i princip att *lokalorganisationen* kommer att konkretiseras efter bedömningar i två steg. Det första steget innebär att en organisation med territoriella och funktionella enheter skisseras med utgångspunkt i de uppsatta krav på organisationen som utskottet ovan anslutit sig till. I ett andra steg lämnas kommunerna tillfälle att om de så önskar tillföra sig huvudmannaskapet för de specialenheter för bebyggelseutveckling inom tätorter m. m. som av bl. a. arbetsorganisatoriska skäl ansetts bära ingå i totalorganisationen. Det är uppenbart att all möjlig hänsyn skall tas till kommunala synpunkter redan i det första steget — självfallet dock under beaktande av såväl vad departementschefen anfört som vad som

framhållits i motionen II: 1592 om att de olika lokalenheterna totalt skall bilda en effektiv förrättningsorganisation.

Det förslag i vilket motionerna I: 1367 och II: 1591 samt II: 1590 utmynnar — nämligen om rätt för kommun som så önskar att handha fastighetsbildningen genom egen organisation — är enligt utskottets mening i betydande utsträckning tillgodosett genom Kungl. Maj:ts förslag. Detta gäller i kanske ännu högre grad även motionerna I: 1368 och II: 1588 samt II: 1585. Den kvarstående motsättningen syns väsentligen ligga i motionärernas önskemål om möjlighet till kommunalt huvudmannaskap för inte blott specialenheter utan även för hela kommunen omfattande territoriella enheter i de fall där verksamheten inom dessa nästan uteslutande har »urban karaktär», dvs. utgörs av tätortsförrättningar. I detta sammanhang innebär Kungl. Maj:ts förslag att en specialenhet kan ges uppgifter avseende även kommunens hela område.

Det torde enligt utskottets mening inte kunna hävdas att kommunens intresse i samordningshänseende att vara huvudman även för annan fastighetsbildning än genom förrättningar för tätortsutveckling kan motivera en principiell vidgning av de kommunala organens nuvarande, i huvudsak funktionellt avgränsade uppgifter. Vikten av att territoriella enheter och specialenheter konstrueras arbetsorganisatoriskt riktigt med utgångspunkt i de inledningsvis nämnda kraven har inte bestritts av motionärerna. Det i motionen II: 1585 formulerade kravet att riktlinjerna inte bör lägga hinder i vägen för i vart fall större kommuner att utöva dessa fastighetsbildningsbefogenheter får anses helt tillgodosett.

Utskottet kan inte ansluta sig till det i motionerna I: 1367 och II: 1591 samt II: 1590 framförda kravet på att kommunalt huvudmannaskap för fastighetsbildningsmyndighet skall kunna utövas även av flera kommuner i samverkan. Som i statsrådsprotokollet anförts kan det återopade syftet om samverkan med det kommunala planväsendet inte främjas genom en sådan ordning.

De i detta sammanhang nämnda motionerna utgår i huvudsak inte från erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag som sådant utan från farhågor att principerna i konkret tillämpning skall ge ett icke önskvärt resultat. Vad departementschefen anmält om fortsatt utredning med utgångspunkt i de lokala förhållandena och förordat om det fortsatta beslutsförfarandet ger enligt utskottets mening garantier för att kommunala synpunkter beaktas i all möjlig utsträckning inom ramen för ett totalt effektivt system.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare att mättningsverksamheten kan komma att utövas av integrerade fastighetsbildnings- och mättningsorgan och fristående sådana under kommunalt huvudmannaskap i den mån kommunerna inte önskar utnyttja den statliga organisationen för sådan service.

I fråga om *länsorganisationen* innebär Kungl. Maj:ts förslag att fastighetsregistreringen — som enligt de inledande övervägandena i princip bör

anförtros en länsmyndighet — bör handhas av länsstyrelsen i de fall där inte motsvarande organisatoriska fördelar och samordningsintresset kan motivera fastighetsregistrering under vissa större kommuners huvudmannaskap. Utskottet har i detta sammanhang funnit anledning att stryka under det starka intresset av en samordning även med de regionala planeringsorganen samt fastighetsbildningsmyndigheternas och kommunernas numera goda tekniska möjligheter att från ett centralt register och arkiv få löpande tillgång till reviderat kartmaterial.

Överlantmätaren och länslantmäterikontoren inordnas vidare i länsstyrelserna. Överlantmätaren skall dock ensam besluta i frågor om ledningen av den lokala förrättningsorganisationen m. m. Det får anses uppenbart att överlantmätarens nuvarande självständiga medverkan vid domstol bibehålls på sätt som framhålls i motionen II: 1592. Utskottet har inte heller haft anledning förutsätta annat än att de i länsstyrelserna inordnade länslantmäterikontoren hålls samman enligt vad som anförts i motionerna I: 1366 och II: 1589 samt II: 1592.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit om fastighetsregistreringens principiella organisation tillgodoser i viss mån förslagen i motionerna II: 1585 samt I: 1370 och II: 1587. Utskottet kan med åberopande bl. a. av de skilda organisatoriska och formella förutsättningarna för fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsverksamheten inte dela de längre gående intentioner om registrering under kommunalt huvudmannaskap som kan ligga i de sistnämnda motionerna.

Av vad utskottet inhämtat om pågående arbete med arbetsordning för länsstyrelserna och övriga instruktioner samt om sättet för budgetbehandlingen framgår att vad som anförts i motionen II: 1592 om överlantmätarens ställning, kontakten med kommunala organ och resurssamordning kommer att beaktas.

Vad i den nämnda motionen II: 1592 anförts om ekonomiska problem vid ett statens övertagande av ansvaret för nu kommunala fastighetsregister bör enligt utskottets mening inte nu bli föremål för något riksdagens bedömande.

Kungl. Maj:ts förslag att *lantmäteristyrelsen* får en lekmannastyrelse tillstyrks.

Utskottet har inte heller i övrigt anledning till erinran mot av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjer för omorganisationen.

Ikraftträdande

Departementschefen har förutsatt att den nya organisationen kan träda i kraft, för lantmäteristyrelsens och länsorganens del den 1 juli 1971 och i övrigt den 1 januari 1972. Utskottet har inte funnit skäl förorda ett uppskov med ikraftträdandet enligt förslaget i motionen II: 1586.

Vissa övriga frågor

Det i den sistnämnda motionen II: 1586 framförda förslaget om ett riksdagens initiativ beträffande kompetensgränser och kompetenskrav för fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsmyndighet avstyrks. Förslag till lag om fastighetsbildningsmyndighet torde komma att föreläggas 1971 års riksdag.

I motionen II: 1592 har anförts synpunkter på allmänhetens möjlighet att följa planeringsärendenas behandling på länsplanet. Utskottet anser sig kunna utgå från att motionärernas synpunkter beaktas i kommande arbetsordning för länsstyrelserna.

I den sistnämnda motionen förordas vidare en särskild statskommunal tillsättningsnämnd i samband med omorganisationen. Enligt vad utskottet erfarit torde en sådan anordning redan ha övervägts.

Förslagen i motionerna I: 1333 och II: 1550 samt I: 1366 och II: 1589 om fortbildning främst av ingenjörspersonal får enligt utskottets mening till betydande delar anses tillgodosedda genom redovisade utbildningsplaner. Utskottet förutsätter att lantmäteristyrelsen fortfarande ägnar fortbildningsfrågorna stor uppmärksamhet mot bakgrund även av bl. a. syftet att de anställda skall kunna utnyttjas för nya och andra arbetsuppgifter, vilket som anförts har ett starkt samband med delegationsfrågorna. Något riksdagens initiativ kan f. n. inte anses erforderligt.

Taxefrågor

I statsrådsprotokollet har departementschefen anmält sina överväganden i taxefrågan.

Utskottet delar den av departementschefen anförda åsikten att det inte finns tillräckliga skäl för en reform enligt utredningens förslag och hemställan i motionerna I: 1369 och II: 1584, förslag som skulle innebära ytterligare statliga bidrag till kostnaderna om ca 20 milj. kr.

Vad som anförts i de sistnämnda motionerna i övrigt samt i motionerna I: 1366 och II: 1589 om taxefrågorna har dock föranlett utskottet till bedömandet att en förnyad översyn av taxsystemet är erforderlig. Hänsyn bör bl. a. tas till kravet att även ett taxsystem som i huvudsak bygger på full kostnadstäckning inte får äventyra de syften och målsättningar som är förenade med verksamheten. Enligt utskottets mening bör riksdagen hemställa att Kungl. Maj:t på lämpligt sätt utreder förutsättningarna för att åstadkomma en i förhållande till nu gällande taxepincip skäligare fördelning av förrättningskostnaderna varvid kan beaktas t. ex. sådana faktorer som fastighetens bärkraft och belägenhet. Riksdagen bör som sin mening i anledning av de fyra sistnämnda motionerna ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför i denna del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande huvudmannaskapet för fastighetsbildningsmyndighet att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1367 och II: 1591, II: 1590, I: 1368 och II: 1588 samt II: 1585, den sistnämnda motionen såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

2. beträffande organisationen för fastighetsregistrering att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionerna I: 1366 och II: 1589, samt med avslag å motionerna II: 1585, I: 1370 och II: 1587, de tre förstnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

3. beträffande länsorganisationen i vad den ej behandlats under 2 att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1366 och II: 1589, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

4. beträffande ikraftträdandet av en omorganisation att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 1586 såvitt nu är i fråga godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

5. beträffande riktlinjer för en omorganisation av lantmäteriverksamheten i vad de ej behandlats under 1—4 att riksdagen godkänner vad i statsrådsprotokollet förordats,

6. beträffande kompetensgränser och kompetenskrav att riksdagen avslår motionen II: 1586 i vad den ej behandlats under 4,

7. beträffande viss fortbildning, delegering m. m. att riksdagen avslår motionerna I: 1333 och II: 1550 samt I: 1366 och II: 1589, de två sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga,

8. beträffande fortsatta överväganden om en omorganisation m. m. att motionen II: 1592 icke föranleder någon riksdagens vidare åtgärd,

9. beträffande taxefrågor att riksdagen i anledning av motionerna I: 1366 och II: 1589 samt I: 1369 och II: 1584, de två förstnämnda såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 3 december 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Bohman (m), Fritz Persson (s), Axel Andersson (fp), Rikard Svensson (s), Ivar Johansson (cp), fru Wallentheim (s), herrar Mårtensson (s), Per Jacobsson (fp), Hjorth (s), Wååg (s), Björk (s), Ottosson (m), Jonsson (s), Wikström (fp) och Olle Eriksson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Almgren (s), Mellqvist (s), Bergman (s), Mattsson (cp), Johansson i Norrköping (s), fröken Ljungberg (m), herrar Alemyr (s), Nilsson i Tvärålund (cp), Gustafsson i Uddevalla (s), Källstad (fp), fru Holmberg (s), herr Dahlgren (cp), fru Gradin (s), herrar Wennerfors (m) och Eriksson i Arvika (fp).